

Vysoká škola DTI

POSUDOK NA HABILITAČNÚ PRÁCU

Meno a priezvisko autora habilitačnej práce: **Róbert OSAĎAN**

Názov habilitačnej práce: *Detstvo a výchova v Rímskej ríši: Epigrafické reprezentácie v komparatívnej perspektíve*

Oponent habilitačnej práce: doc. JUDr. PhDr. PaedDr. Slávka Krásna, PhD. & Ph.D., Vysoká škola DTI v Dubnici nad Váhom, Katedra školskej pedagogiky a psychológie

Aktuálnosť zvolenej tematiky v habilitačnej práci:

Téma „Detstvo a výchova v Rímskej ríši: Epigrafické reprezentácie v komparatívnej perspektíve“ je z hľadiska súčasného výskumu stále aktuálna z viacerých vedecky relevantných dôvodov.

Po prvé, výskum detstva (childhood studies) sa v posledných desaťročiach etabloval ako interdisciplinárne pole, ktoré kladie dôraz na historickú premenlivosť konceptu detstva. Antické spoločnosti, vrátane Rímskej ríše, poskytujú kľúčový komparatívny materiál pre pochopenie toho, že detstvo a výchova nie sú univerzálne, biologicky determinované kategórie, ale sociálne a kultúrne konštruované fenomény. Epigrafické pramene umožňujú analyzovať tieto konštrukcie priamo z perspektívy dobových aktérov, nie výlučne prostredníctvom normatívnych literárnych textov.

Po druhé, epigrafia ako pramenná báza je mimoriadne cenná tým, že zachytáva široké spektrum spoločenských vrstiev, vrátane skupín, ktoré sú v literárnych prameňoch marginalizované alebo úplne absentujú (deti, ženy, oslobodení otroci, provinčné obyvateľstvo). Nápis týkajúce sa detí, ich rodinných vzťahov, vzdelávania, predčasnej smrti či ideálov výchovy poskytujú empirický materiál na rekonštrukciu každodennej reality a sociálnych očakávaní v rímskej spoločnosti.

Po tretie, komparatívna perspektíva (časová, regionálna alebo sociálna) umožňuje identifikovať rozdiely medzi centrom a provinciami, ako aj medzi rôznymi sociálnymi skupinami Rímskej ríše. Takýto prístup prispieva k prekonávaniu tradične homogenizujúceho obrazu rímskej kultúry a zdôrazňuje jej pluralitu a lokálne špecifiká v oblasti rodinných stratégií, výchovných ideálov a reprezentácií detstva.

Po štvrté, téma je aktuálna aj v kontexte metodologických inovácií. Digitalizácia epigrafických korpusov (napr. databázy nápisov) a nové kvantitatívne a kvalitatívne analytické nástroje umožňujú klásť nové výskumné otázky, napríklad týkajúce sa frekvencie určitých diskurzov o deťoch, regionálnych variácií terminológie či vzorcov komemorácie.

Napokon, výskum detstva a výchovy v antike má aj širší spoločenský a historiografický význam, keďže prispieva k reflexii dlhodobých dejín rodiny, socializácie a vzdelávania v európskom kultúrnom priestore. Analýza epigrafických reprezentácií detstva v Rímskej ríši tak umožňuje lepšie pochopiť historické korene súčasných predstáv o výchove, rodinných vzťahoch a hodnotách spojených s detstvom. Z týchto dôvodov možno uvedenú tému považovať za metodologicky aj obsahovo relevantnú a trvalo aktuálnu v rámci súčasného historického a klasicko-filologického výskumu. Tieto fakty podporujú môj názor, že zvolená téma vedeckej monografie je dlhodobo aktuálna aj v medzinárodnom kontexte. Aktuálnosť zvolenej témy je, podľa mňa, aj v zdôraznení historických súvislostí kompaktnosti výchovno-vzdelávacieho procesu.

Štruktúra vedeckej monografie ako habilitačnej práce:

Detstvo a výchova v Rímskej ríši predstavuje významný aspekt rímskej spoločnosti, ktorý odráža nielen hodnoty a normy daného obdobia, ale aj širšie sociálne, kultúrne a politické súvislosti. Z analýzy dostupných historických prameňov autor vyvodzuje niekoľko kľúčových historických doposiaľ známych faktov a pracuje s nimi. Prvým je patriarchálna štruktúra výchovy detí, striktne zasadená do patriarchálneho rámca rímskej rodiny (*familia*), v ktorej dominantnú úlohu zohrával *pater familias*, tento mal právomoc rozhodovať o živote, výchove a osude detí a ostatných členov rodiny, čo svedčí o silnej centralizácii autority v rodinnom kontexte. Ďalším je gendrový aspekt výchovy chlapcov a dievčat – výchova sa odlišovala nielen rozsahom, ale aj obsahom. Ďalším kľúčovým historickým, doposiaľ známym faktom je vplyv sociálneho statusu, ktorý ovplyvňoval kvalitu a rozsah výchovy. Deti z rodín vyššieho spoločenského statusu mali prístup k súkromným učiteľom (napr. *paedagogus*) a mohli študovať v rétorických školách, zatiaľ čo deti z rodín z nižších sociálnych vrstiev sa učili najmä praktickým zručnostiam a remeslám v rámci rodinného prostredia. Ďalším známym

faktom, s ktorým autor vedeckej monografie pracoval, je formovanie ideálneho rímskeho občana, verného štátu, cnostného (*virtus*), disciplinovaného a oddaného spoločenskému poriadku. Autor vedeckej monografie neopomenul ani úlohu štátu a vzdelávacích inštitúcií, ktoré však zostávali prístupné najmä elitám. Štát sa priamo na organizácii vzdelávania nepodieľal, avšak neoficiálne podporoval šírenie rímskych hodnôt a ideológie prostredníctvom vzdelania. Posledným faktom v tomto zozname je ten, že výchova bola vnímaná ako nástroj socializácie, prostredníctvom ktorého boli deťom odovzdávané hodnoty kontinuity, tradície a lojality voči *mos maiorum* – zvykom predkov. Autor vo vedeckej monografii veľmi správne poukazuje na všetky znaky charakteru výchovy v Rímskej ríši, integrujúceho prvky sociálnej hierarchie, rodového rozvrstvenia, ideologickej reprodukcie a občianskej zodpovednosti. Konštatujem, že predkladaná vedecká monografia predstavuje komplexné, systematicky a metodologicky ukotvené dielo, ktoré sa zameriava na výskum detstva a výchovy v Rímskej ríši. Už samotné tematické rozvrhnutie svedčí o výnimočnej erudícii autora, ako aj o schopnosti prepájať poznatky z oblasti histórie, práva, religionistiky, gender studies a pedagogiky, konkrétne výchovy. V tomto bode posudku konštatujem k výslednej štruktúre habilitačnej práce logickú vyváženosť všetkých častí, kapitoly a podkapitoly sú, podľa môjho názoru, logicky usporiadané, obsahovo konzistentné, spracovávajú všetky kľúčové komponenty témy.

Ciele habilitačnej práce a ich splnenie:

Ciele habilitačnej práce sú stanovené v súlade so základnými metodologickými pravidlami, ich opodstatnenosť je zrejmá zo spracováanej témy a naplánovaného metodologického postupu. Konštatujem, že výsledná podoba posudzovanej vedeckej monografie dokazuje naplnenie stanovených cieľov s relevantnými a prínosnými výsledkami v teórii, výskume a v odborovo-didaktickej praxi.

Metodika a metodológia habilitačnej práce:

Metodická časť (kapitola 3) a práca s epigrafickým korpusom (kapitola 4) sú dôkazom odbornej precíznosti a transparentnosti výskumného postupu. Autor si plne uvedomuje limity prameňov, čo sa pozitívne odráža aj v interpretáciách prezentovaných v časti 6, kde sú jasne rozlíšené normatívne, literárne a epigrafické výpovede. Záverečné reflexie (kapitola 8)

presahujú rámec striktne historického výskumu a podnecujú teoretické zamyslenie nad kontinuálnosťou a diskontinuitou konceptu detstva v dejinách. Mimoriadne inšpiratívne sú komparatívne sondy medzi starovekými a súčasnými modelmi výchovy, ako aj kritická pedagogika uplatnená v historickej perspektíve (kapitola 9). Tieto prístupy z vedeckej monografie robia významný prínos aj pre súčasnú pedagogickú teóriu. Metodika a metodológia posudzovanej habilitačnej práce sú na vyššej ako štandardne požadovanej úrovni, sú postavené na hodnoverných výsledkoch. Výsledný text habilitačnej práce jasne ukazuje, že habilitant disponuje potrebným metodologickým aparátom na úspešné metodické a metodologické zvládnutie tejto metódy vedeckej práce na nadštandardnej úrovni.

Formálna, štylistická a jazyková podoba habilitačnej práce:

Vedecká monografia je rozdelená do viacerých celkov, tieto logicky graduujú od teoretických východísk a metodológie, cez historické a epigrafické pramene, až po interpretačnú a didaktickú reflexiu. Kapitoly venované právnemu postaveniu detí (2.3), otázkam výchovy (2.4), vzdelávaniu (2.5), ako aj zdravotnej starostlivosti a výžive (2.8 a 2.9) sú spracované s vysokou mierou precíznosti a zmyslom pre historický kontext, čo poukazuje na hlboké porozumenie dobovej reality aj jej normatívnych konštruktov. Mimoriadne prínosná je časť, venovaná reprezentáciám detstva v epigrafických prameňoch (kapitola 5). Autor tu využíva moderné prístupy diskurzívnej analýzy a tematickej kategorizácie, čím prispieva nielen k rozšíreniu poznania o téme, ale aj k reflexii spôsobov, akými bolo detstvo kultúrne a sociálne konštruované na vybranom historickom pozadí. Autor habilitačnej práce vytvoril kompaktný a zrozumiteľný textový celok. Predloženým výsledným textom uchádzač, podľa môjho názoru, naplnil aj všetky formálne požiadavky, kladené na graduačnú prácu v tomto stupni – celkovou úpravou, jej štruktúrou, použitím platnej citačnej normy, originalitou atď. V časti jazykovej podoby posudzovanej habilitačnej práce nemám vážnejšie pripomienky.

Prínos habilitačnej práce pre ďalší rozvoj pedagogiky ako vednej disciplíny:

Predkladaná vedecká monografia predstavuje originálny, odborne fundovaný a tematicky výnimočne rozsiahly príspevok k výskumu antického detstva. Autor si osvojil a tvorivo aplikuje interdisciplinárne metodologické nástroje, ktoré umožnili vznik analyticky a interpretačne bohatého textu. Dielo má potenciál stať sa referenčnou prácou nielen v oblasti klasických štúdií, ale aj v širšom interdisciplinárnom diskurze o detstve, výchove a

spoločenskej pamäti. Prínos habilitačnej práce pre ďalší rozvoj pedagogiky ako vednej disciplíny je preukázateľný, odporúčam preto publikovať relevantné výstupy z nej pre učiteľskú odbornú verejnosť. Taktiež autorovi vrele odporúčam spracovanú tému rozvíjať a rozšíriť v ďalšom vedecko-pedagogickom pôsobení.

Otázky k obhajobe habilitačnej práce:

1. V kontexte výsledného textu habilitačnej práce sa pokúste sumarizovať hlavné determinanty zmien podôb detstva v Rímskej ríši v priebehu jej vývoja.
2. Prosím pomenujte prínosy poznania predložených zistení „rímskej“ výchovy pre súčasnú spoločnosť.
3. V kontexte výsledného textu habilitačnej práce prosím komentujte aktuálne presadzovanú myšlienku edukácie rodičov v „rodičovstve“.

Podľa môjho názoru predložená habilitačná práca vo forme vedeckej monografie SPĽŇA kritéria, stanovené pre tento typ graduačnej práce, odporúčam ju k obhajobe a na základe predloženej habilitačnej práce konštatujem splnenie podmienky habilitačného konania v tomto komponente.

V Bratislave 6. januára 2026